

تأثیر روش های تدریس مبتنی بر بازی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

مهدی همتی علمدارلو^{۱*}، محمدرضا قلی پور^۲

۱- مدیر مدرسه

Email: Mahdi.hemati@yahoo.com

۲- آموزگار

Email:mohammadreza72gholipour@yahoo.com

چکیده

امروزه بازی کودکان پدیده ای است که به طور جدی توجه تعلیم و تربیت و متخصصین این رشته و روان شناسان، مربیان و والدین را جلب کرده است. به شکلی که بخش عظیمی از تحقیقات و فعالیت های متخصصین بر روی بازی کودکان متمرکز است. از طرفی دست اندر کاران امر آموزش پیوسته به دنبال تولید و استفاده از روش های فعال و نوین تدریس بوده اند. در پژوهش حاضر تأثیر روش های تدریس مبتنی بر بازی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مورد مطالعه قرار میگیرد. که از روش توصیفی-تحلیلی استفاده شده است. اطلاعات مورد نیاز برای تنظیم این پژوهش از طریق اسناد و مدارک کتابخانه ها و گزارشات تحقیقی جمع آوری شده است. نتایج پژوهش حاکی از آن است که استفاده از بازی های متناسب با شرایط رشد شناختی کودک موجب پرورش روح همکاری و همیاری در میان کودکان، بروز فضایل اخلاقی سازنده در کودکان، احساس استقلال و سربلندی، یادگیری بهتر مطالب درسی، انجام تکالیف آموزشی، رشد جسمانی و عاطفی و ذهنی کودکان، رشد خلاقیت کودکان و برقراری رابطه بهتر با دیگران، ثبات شخصیت، مسئولیت های کودکان در اجتماع آینده میگردد. لذا به مربیان و آموزگاران محترم توصیه میگردد از توجه به بازی های آموزشی غافل نشوند.

کلمات کلیدی: بازی، روش تدریس، پیشرفت تحصیلی، دانش آموز

^۱ کارشناس علوم تربیتی، آموزش ابتدایی

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی، دانشگاه تهران

مقدمه

یکی از روش های یادگیری فعال، استفاده از بازی است. بازی در عین این که وسیله ی سرگرمی است، جنبه آموزشی و سازندگی نیز دارد و در برخی موارد اشتغال کودک به بازی بیش از ارزش خواندن کتاب است، کودکان در خلال بازی ها به ویژه بازی های آموزشی، به مفاهیم ذهنی جدیدی دسترسی پیدا میکنند و مهارت های بیشتر و بهتری را کسب میکنند. آنان به کمک بازی تجارب ارزندهای به دست میآورند. در حین بازی مطالب آموختنی، بدون فشار و با میل و رغبت فراگرفته میشود. به همین دلیل برخی از مربیان دست اندرکاران تعلیم و تربیت معتقدند که هرگونه مطالب درسی را باید فقط همراه با بازی به کودک آموخت و اصولاً بهتر است ساعات رسمی دروس مدارس ابتدایی را به ساعات بازیهای خلاق و آموزنده تبدیل کرد (محمداسماعیل، ۱۳۸۳)

آموزان ابتدایی روش تدریس مبتنی بر بازی است. در این روش ابتدا باید هدف درس به صورت بسیار ساده برای دانش آموزان گفته شود و پس از آن بازی موردنظر به آن ها آموزش داده شود. در مرحله شرح بازی باید تمامی دستورالعمل های بازی و نحوه انتخاب افراد به طور کامل مشخص گردد. پس از این مرحله باید بازی اجرا شود و معلم به عنوان راهنما فعالیت های دانش آموزان را چک کند. پس از پایان بازی نوبت به نتیجه گیری می رسد، به دلیل اینکه دانش آموزان در حال انجام بازی هستند و آن بازی در ارتباط با مفاهیم درسی است، احتمال اینکه مفاهیم درسی را یاد گرفته باشند بسیار زیاد است. در نهایت معلم می تواند میزان یادگیری دانش آموزان را بسنجد. آموزش درس با بازی یکی از شیوه هایی است که موجب می شود درس در ذهن کودک حک شده و به سرعت فراموش نشود.

در گذشته اعتقاد بر این بود که تنها کلاس های ساکت و بی تحرک، کلاسهای یادگیری واقعی هستند. در آن زمان مدیران مدارس در راهروهای خاموش قدم میزدند و با شنیدن کوچکترین صدا به کنترل کلاس ها می پرداختند. دانش آموزان به عنوان افرادی منفعل و پذیرنده صرف معلومات، تلقی میشدند که مجبور بودند ۶الی ۸ساعت در کلاس های درسی مختلف نشسته و شنونده محض سخنرانی های معلمان خود باشند (کرامتی، ۱۳۸۶).

تعاریف پژوهش

روش تدریس^۱: روش سازمان دهی شکل یادگیری با هدف برآورده شدن یک هدف آموزشی خاص، یا به جای گذاردن یک اثر یادگیری خاص است. آموزش برنامه ای، سخنرانی، و نمایش عملی مثال هایی از روش تدریس محسوب می شوند (T. M. Chang, ۲۰۱۲)

بازی^۲: فعالیتی ذاتی و طبیعی است که گونه ای خود انگیزه و لذتبخش دارد. (برونفن برونر ۱۹۷۹).
پیشرفت تحصیلی^۳: به توانایی آموخته شده یا اکتسابی فرد در موضوعات آموزشی اطلاقی می شود که به وسیله آزمون های فراگیری استاندارد شده یا آزمون های معلم ساخته اندازه گیری می شود (نویدی، ۲۰۰۴). به طور کلی این اصطلاح به معنای مقدار یادگیری آموزشی فرد است، به طوری که بتوان آن ها را در مقوله کلی عوامل مربوط به تفاوت های فردی و عوامل مربوط به مدرسه و نظام آموزش و پرورش مورد مطالعه قرار داد (سلیمان نژاد، ۲۰۰۲).

¹ Teaching Method

² game

³ Educational Development

دانش آموزان: لحاظ لغوی به معنی کسی است که دانش می آموزد و در اصطلاح، برای اطلاق به محصلان رسمی در سطح تحصیلات پیش از دانشگاه به کار می رود. (رجایی ریزی، ۱۳۹۵)

بیان مسئله

در روشهای سنتی تدریس، علی الخصوص در ریاضی، فرایند و جریان تدریس و یادگیری به گونه ای است که مانع از فعالیت و درگیری دانش آموز در تجارب یادگیری میشود. معلم متکلم وحده بوده و بدون در نظر گرفتن توانایی ها، استعدادها و علایق شاگردان، به صورت یکنواختی محتوای کتاب را در قالب سخنرانی های طولانی مدت به آنها انتقال میدهد. از نتایج رویکرد سنتی در تدریس در سیست های آموزشی، افت تحصیلی شدید در دانش آموزان و توجه آنها فقط به حفظ و تکرار مطالب و محتوای دروس است. این مشکلات، دامنگیر نظام آموزشی کشورمان نیز میباشد، به طوری که نظام آموزش و پرورش را دچار چالش جدی کرده است (کیامنش و نوری، ۱۳۸۰).

اینکه از چه زمانی نظر متفکران به اهمیت بازی در رشد کودک جلب شده است، تاریخ مشخصی ندارد، ولی شاید فلاسفه یونان از جمله افلاطون، از اولین کسانی باشند که به ضرورت و نقش بازی در رشد کودک توجه کرده اند. در بین مریبان، شاید برجسته ترین کسی که به مطالعات منظم در زمینه بازی و اهمیت آن در تربیت کودک پرداخته است، فروبل باشد. از اواخر قرن ۱۹ به بعد، تحقیقات بسیار وسیعی در این زمینه انجام شده و روان شناسان نظرات متعددی در این باره داده اند (مهرجو، ۱۳۹۰).

اهداف

در این پژوهش قصد داریم که نقش روش های تدریس مبتنی بر بازی را در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان بررسی نموده و اطلاعاتی هرچند ناچیز در اختیار دست اندر کاران تعلیم و تربیت برسانیم تا راهگشای برنامه ریزی آینده برای این عزیزان باشد.

پیشینه ی پژوهش

بازی یک امر طبیعی است و همانند نفس کشیدن برای کودک ضرورت دارد. در سالها پیش از دبستان، بزرگترین سرگرمی و مشغله ی کودکان بازی است و بعد از آن، اندک اندک از میزان آن کاسته شده و کارهای اساسی تر جای آنرا می گیرد. کودک برای بازی کردن دلیلی ندارد، اما به هر حال نمی تواند بازی نکند. کودک یک موجود زنده است و هر موجود زنده ای، باید فعال باشد. بازی برای او، نوعی فعالیت و کار می باشد و بازی نکردن علامت بیماری و ناتوانی اوست. اسلام نیز به این نیاز طبیعی کودک توجه داشته و دستور می دهد او را آزاد بگذارند تا بازی کند. (اسمعیل وندی، ۱۳۹۶)

زارع و همکاران (۱۳۸۸) از تحقیقی به این نتیجه دست یافتند که بازی آموزشی نمرات املا ی دانش آموزان را افزایش می دهد. کلین و فری تاگ (۱۹۹۱) از پژوهشی با عنوان تأثیر استفاده از بازی های آموزشی بر انگیزش دانش آموزان ۹ تا ۱۱ ساله به این نتیجه رسیدند که بازی های آموزشی بر چهار مؤلفه انگیزشی توجه، ارتباط، اعتماد و رضایت تأثیر دارند. گرین و بولیر (۲۰۰۳) انجام بازی را عاملی برای بهبود بخشی، توجه و فعالیت های بصری ذکر می کنند.

روش شناسی

این پژوهش از نوع مروری و به روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است و اطلاعات موردنیاز برای تنظیم این پژوهش از طریق اسناد و مدارک کتاب خانه ها و گزارشات تحقیقی جمع آوری شده است.

یافته ها

بازی می تواند نقش بسیار مثبتی در رشد روانی، هیجانی و بهزیستی کودک داشته باشد. به طور مثال کنجکاو شدید کودک می تواند از طریق بازی ارضا شود و فرصتی مناسب به او بدهد تا هوش خود را تقویت نماید و موجب رشد و شکوفایی شخصیت کودک گردد.

نتیجه گیری

از آنجا که بازی از ویژگی های حیاتی کودکان و حتی معنی و مفهوم زندگی آنها است، کودک در وضع و موقعیتی است که نمی تواند بازی نکند، بازی عاملی برای رشد، وسیله ای برای شادابی و نشاط و موجبی برای کسب تجارب، سببی برای ارزیابی و قدرت و موقعیت خویش، راهنما برای ورود در عرصه حیات اجتماعی و درسی برای آموزش قانون انضباط و اخلاق است.

معلم در انتخاب بازی باید دقت لازم را داشته باشد تا آن را با توجه به سطح آگاهی و مهارت شاگرد و منطبق با موضوع درس انتخاب کند، زیرا شاگرد زمانی اعتماد به نفس لازم را داراست که مهارت کافی را به دست آورده باشد. آگاهی از انواع بازی ها و ایجاد موقعیت های مناسب برای یادگیری از طریق بازی، در تعلیم و تربیت کودکان مفید است. لذا لازم است مربیان تربیتی با فراهم کردن امکانات و ابزارهای مناسب آموزشی - پرورشی، برای غنی سازی ابعاد فکری و شکوفایی استعداد های شاگردان گام بردارند. اخذ نتایج تربیتی مطلوب از بازی، به میزان زیادی به کاردانی مربی و آموزگار، آشنایی او با خصوصیات سنی و ویژگی های خردسالان، رهبری صحیح و مطابق با اسلوب بازی های گوناگون وابسته است.

قدردانی

برخود واجب میدانیم از تمام همکاران فرهنگی که با ایثار و فداکاری، همواره روش های نوین و خلاقانه ی تدریس را بکار میگردند تقدیر بعمل بیاوریم.

منابع فارسی:

۱. حقدان، محمدعلی، اصول و برنامه ریزی آموزش و پرورش پیش دبستانی، تهران، خدمات آموزشی کودکان، چاپ اول، زمستان ۱۳۷۴.
۲. وینکلر، ادوارد، اشتوکینگر، ماگدالن، دنیای کوچک بزرگ من، ترجمه: وجیهه حاکمی، تهران، انتشارات فکر روز، چاپ سوم، ۱۳۷۸.
۳. اسپارک، برنارد، آموزش در دوران کودکی، ترجمه: محمدحسین نظری نژاد، مشهد، مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی، چاپ پنجم، ۱۳۷۴.
۴. مهجور، سیامک رضا، روانشناسی بازی، شیراز، نشر ساسان، چاپ ششم، ۱۳۷۸.
۵. رجایی ریزی، حمید، اندیشنامه چیست؟، دیپاچه، ص ۱۲.
۶. اسمعیل وندی، ایمان، ۱۳۹۶، بازی و نقش بازی در تعلیم و تربیت کودکان، پنجمین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی، آسیب های اجتماعی و فرهنگی ایران، تهران، انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین.
۷. محمداسماعیل، الهه (۱۳۸۳) بازی درمانی: نظریهها روشها و کاربردهای بالینی. تهران: نشر دانژه
۸. ام. جفری، دوروتی؛ روی مک، کوتلی و سی مون، هسون، (۱۳۸۵). بگذار بازی کنیم (روانشناسی بازی) بازی های مناسب برای کودکان عادی و استثنایی. ترجمه لیلی انگجی. چاپ اول، تهران، نشر ساوالان. (تاریخ انتشار به زبان اصلی ۱۹۱۳).

منابع انگلیسی:

1. T. M. Chang, *Distance learning: on the design of an open university*, p. 19, Springer.
2. Anderson- Mc Namee. (۲۰۱۰). *The importance of play in early childhood development. Family and Human Development (Human Development): MSU Extension*